SRBIJA: ROMI JOŠ UVEK ČEKAJU NA ODGOVARAJUĆI SMEŠTAJ

AMNESTY INTERNATIONAL

Gradske vlasti Beograda su 26. aprila 2012. godine prisilno iselile skoro 1000 Roma (približno 250 domaćinstava) iz njihovih domova u neformalnom beogradskom naselju Belvil. U ovom izveštaju Amnesti Internešenel razmatra kako je i zašto došlo do toga da, tri godine kasnije, gradske vlasti u Beogradu, u saradnji sa međunarodnom zajednicom, još uvek nisu ispunile svoju obavezu da Rome iz Belvila presele i ispune njihovo pravo na adekvatan smeštaj.

Amnesti Internešenel je, još od 2009. godine, prikupljao dokumentaciju o prinudnim iseljavanjima iz romskih naselja u glavnom gradu Srbije, Beogradu. U vremenu od aprila 2009. do aprila 2012. godine, iz neformalnih naselja iseljeno je više od 2000 Roma. Većina su postali beskućnici ili su bili primorani da se vrate u neuslovni smeštaj izvan Beograda. Međutim, u okviru dva zasebna programa od kojih je jedan podržala Evropska komisija a drugi Evropska investiciona banka, pomenute evropske institucije preduzele su korake kako bi se obezbedilo da Grad Beograd svim Romima obuhvaćenim projektom osigura alternativni odgovarajući smeštaj u skladu sa međunarodnim standardima ljudskih prava koja se odnose na prinudna iseljavanja.

U ovom tekstu se, umesto izveštaja o uspešno obavljenom preseljenju, nudi prikaz situacije u kojoj je Grad Beograd, u okviru projekata finansiranih od strane Evropske komisije i Evropske investicione banke (EIB), obavio tek delimično i neadekvatno preseljenje romskih porodica iseljenih iz Belvila. U izveštaju se opisuje i kako je Grad Beograd Romima prvobitno obezbedio neodgovarajući smeštaj u privremenim kontejnerskim naseljima. Grad je potom, bez smislenih konsultacija sa pogođenim Romima ili primajućim zajednicama, odabrao lokacije za preseljenje koje su često bile daleko od najneophodnijih službi ili prilike za posao dok bi u pojedinim slučajevima dovele do stvaranja rasno segregiranih naselja. Grad Beograd je, na posletku, ovim Romima uskratio efikasan pravni lek propuštajući da im, tokom protekle tri godine, obezbedi adekvatan alternativni smeštaj.

U ovom izveštaju prikazane su različite faze ovog procesa, uključujući i:

- Nedostatak smislenih konsultacija
- Neuspeh Grada da odredi odgovarajuće lokacije za preseljenje
- Kako je najmanje 50 porodica u opasnosti od neuspešnog preseljenja
- Preseljenje nekih od porodica iz Belvila u napuštene kuće u seoskim naseljima
- Nepostojanje bilo kakve pomoći za Rome iz Belvila koji su poslati na jug Srbije

Amnesti Internešenel razmatra implementaciju, od strane Evropske unije potpomognutog programa preseljenja porodica koje su u aprilu 2012. godine prisilno iseljene iz Belvila. Za 124 porodice odnosno za sve one koji su imali prijavu prebivališta u Beogradu, obezbeđen je privremeni smeštaj u metalnim kontejnerima. Njima su gradske vlasti obećale da će do 2013. biti preseljeni u nove stanove. Većina tih porodica kao i onih koje su ispunjavale uslove za preseljenje u organizaciji Grada Beograda je, do aprila 2015. godine, još uvek živela u kontejnerima.

Evropska komisija je u aprilu 2012. godine, neposredno uoči prinudnog iseljenja, izdvojila 3.6 miliona evra za preseljenje Roma iz Belvila, uključujući kako 124 porodice koje bi privremeno bile smeštene u kontejnerima tako i za pomoć u preseljenju onih koji su poslati na jug. Porodicama čije je preseljenje planirano bile bi potom ponuđene tri opcije za smeštaj, predviđene u vladinom Akcionom planu za sprovođenje Strategije za unapređenje života Roma u Republici Srbiji iz 2009. godine. Mogli su da biraju između novih montažnih kuća (što je naknadno promenjeno u stambene zgrade), renoviranih napuštenih seoskih domaćinstava ili finansijske pomoći za obnovu svojih kuća. Oni koji su vraćeni na jug Srbije nisu dobili ništa.

Premda su programi preseljenja, koje je finansirala Evropska komisija, trebali da budu okončani do februara 2015. godine, u martu 2015. godine nije bila završena ni jedna nova stambena zgrada. Po rečima predstavnika Delegacije EU u Srbiji sredstva nisu bila utrošena u predviđenom roku a i pored toga što je u februaru 2015. obezbeđen nastavak finansiranja programa, preseljenje najmanje 50 porodica koje za to ispunjavaju uslove i dalje ostaje nerešeno.

Amnesti Internešenel poziva Grad Beograd da bez odlaganja obezbedi lokacije za preseljenje tih 50 romskih porodica kao i da, u konsultaciji sa Romima koji su obuhvaćeni programom i primajućom zajednicom, osigura brzo okončanje preseljenja na već odabrane lokacije. Organizacija poziva Evropsku komisiju da obezbedi sredstva za preseljenje pomenutih 50 porodica. Konačno, da bi se sprečila dalja prinudna iseljenja, Amnesti Internešenel poziva Vladu Srbije da usvoji zakonske propise kojima bi se, u skladu sa međunarodnim standardima, zabranila prinudna iseljavanja.

(GORE) Porodica iz Belvila u očekivanju preseljenja, oktobar 2014. godine

(DESNO) Pogled iz novih stanova na kontejnersko naselje u Orlovskom naselju, februar 2015. godine

NEODGOVARAJUĆI SMEŠTAJ: „PRIVREMENA” KONTEJNERSKA NASELJA

Posle prinudnog iseljenja u aprilu 2012. godine, romske porodice iz Belvila useljene su u metalne kontejnere na četiri lokacije na rubu Beograda. Grad je tvrdio da je to bila samo privremena mera jer će Romi biti preseljeni tokom 2013. godine. Amnesti Internešenel je u to vreme ukazivao da kontejneri, čak i kao privremeno rešenje, ne ispunjavaju međunarodne standarde adekvatnog stanovanja.

Većina kontejnerskih naselja su izolovana od većinske zajednice u njihovom okruženju, nalaze se na rubovima grada, daleko od socijalnih, zdravstvenih i drugih službi. Obećanja o mogućnostima za zaposlenje nikad nisu realizovana. Dve lokacije su udaljene više od 20 kilometara od centra Beograda gde je većina Roma zarađivala za život baveći se sakupljanjem i reciklažom metalnog i drugog otpada. I dok su neki Romi mogli da priušte putovanje do grada kako bi nastavali da se bave sakupljanjem sekundarnih sirovina, drugi su Amnesti Internešenelu rekli da im porodice, zbog pomanjkanja prihoda, sada zavise od socijalne pomoći i državnih narodnih kuhinja.

Zaključno sa martom 2014. godine, u kontejnerskim naseljima je takođe živelo i skoro 67 romskih porodica prinudno iseljenih iz drugih neformalnih naselja; neke od kojih su u kontejnerskim naseljima živele već skoro pet godina. Među njima su bile porodice koje su u avgustu 2009. godine prinudno iseljene iz naselja ispod mosta Gazela i kojima nisu bili dodeljeni socijalni stanovi. Svih 67 porodica uvršćene su u program preseljenja koji finansira Evropska komisija.

Prema podacima Delegacije Evropske unije u Srbiji, u martu 2014. godine je u sedam kontejnerskih naselja i dalje živelo 127 romskih porodica uključujući i 80 porodica iz Belvila kao i 47 ranije pomenutih porodica. Drugih 20 domaćinstava iz Belvila, koja nisu bila smeštena po kontejnerima, takođe su ispunjavala uslove za preseljenje što znači da je te uslove ukupno punjavalo 147 porodica.

Vlade moraju da garantuju da iseljenje neće dovesti do beskućništva ili ugrožavanja ostalih ljudskih prava bilo kog pojedinca. Iseljene osobe moraju biti obeštećene za svaki gubitak koji su pretrpele dok su vlade u obavezi da osobama koje nisu u mogućnosti da se same staraju o sebi obezbede odgovarajući alternativni smeštaj.

IZOSTANAK SMISLENIH KONSULTACIJA

Komitet UN za ekonomska, socijalna i kulturna prava je u julu 2014. godine pozvao Srbiju da „preduzme hitne mere konsultacije sa datim zajednicama tokom svih faza iseljenja, kako bi osigurala sve potrebne garancije i obeštećenje i posebno da bi pružila adekvatan alternativni smeštaj na lokacijama pogodnim za izgradnju socijalnih stanova."

Premda međunarodni standardi zahtevaju da se sa licima koja su pogođena preseljenjem obave smislene konsultacije, ni jedna od lokacija za preseljenje nije izabrana na osnovu konsultacija sa pogođenim porodicama, niti je traženo njihovo mišljenje o alternativnim lokacijama. Pogođeni Romi su doista bili mahom isključeni iz procesa donošenja odluka koje su se ticale preseljenja a njihovi stavovi su ignorisani. Primera radi, i pored niza konsultacija o opcijama smeštaja i mogućnostima za zaposlenje koje je obavila Kancelarija UN za projektne usluge (UNOPS, odgovorna inače za vođenje projekta Evropske komisije za preseljenje), pogođeni Romi nisu bili konsultovani kada je doneta odluka da se odustane od planova za izgradnju individualnih montažnih kuća (za šta je bila većina Roma) i da se umesto toga pristupi planiranju izgradnje stambenih zgrada.

Istraživanje koje su sproveli stručnjaci Evropske investicione banke, pokazalo je da 99% Roma smatra kako je neophodno da žive blizu centra grada, blizu mesta gde rade. Romi koji žive u kontejnerskim naseljima takođe su, u više navrata, rekli Amnesti Internešenelu da odabrane lokacije za preseljenje ne zadovoljavaju njihove potrebe. Primera radi, u novembru 2013. godine je jedan od Roma iz kontejnerskog naselja u razgovoru sa Amnesti Internešenelom rekao: „Moramo da živimo blizu Beograda kako bi, kao u Belvilu, mogli da radimo; ovde ne primamo nikakvu socijalnu pomoć. U poslednje vreme niko nije ni dolazio da sa nama razgovara (o preseljenju)."

(DESNO) Dete pretražuje sakupljeni stari papir u potrazi za knjigom koju bi volelo da pročita, juni 2013. godine

PROPUST GRADA U ODREĐIVANJU LOKACIJA ZA PRESELJENJE

Po rečima predstavnika Grada Beograda, prvih 12 porodica prinudno iseljenih iz Belvila trebalo bi da se do kraja aprila odnosno početka maja 2015. godine presele u novu stambenu zgradu u Orlovskom naselju u opštini Zvezdara. Selidba će biti obavljena u skladu sa Akcionim planom preseljenja, dogovorenim između Grada i Evropske komisije, koji definiše mere koje treba preduzeti uoči, tokom i nakon preseljenja. Do toga bi trebalo da dođe tri godine nakon prinudnog iseljenja Roma iz Belvila i dve godine od kako im je obećan datum preseljenja. Zašto je realziacija 3.6 miliona evra vrednog programa preseljenja toliko kasnila?

Odgovornost za to počiva na Gradu Beogradu. Evropska komisija je zahtevala da Grad izabere odgovarajuće lokacije za preseljenje prinudno iseljenih Roma ali po tom pitanju nije učinjeno ništa sve do 2013. godine kada je identifikovano šest lokacija. Svaki predlog bio je problematičan na svoj način i nije uvažavao prioritete koje su Romi istakli.

Većina lokacija se, sa izuzetkom Orlovskog naselja, nalazila daleko od centra grada i nije zadovoljavala kriterijume koje je za mesta na kojima se obezbeđuje adekvatni smeštaj postavio Komitet UN za ekonomska, socijalna i kulturna prava. Takvu zabrinutost izrazio je i Poverenik za zaštitu ravnopravnosti Republike Srbije kada je naveo da samo dve izabrane lokacije zadovoljavaju međunarodne standarde.

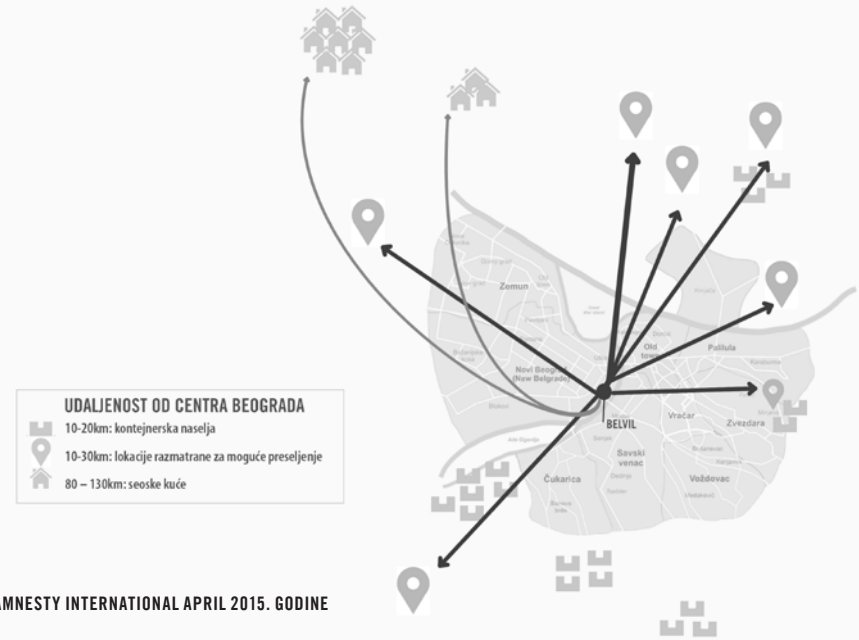
Dve lokacije su više od 20 kilometara udaljene od centra grada i bez adekvatnog pristupa socijalnim službama, centrima zdravstvene zaštite, bolnicama i školama. Imaju li se u vidu male šanse za zaposlenje na lokalnom nivou, loš gradski prevoz bi takođe stvorio ozbiljne teškoće Romima koji žele da nastave da se u centru grada bave sakupljanjem i recikliranjem otpadnog materijala.

Radna grupa za preseljenje Belvila je, do novembra 2013. godine, odbila sve druge lokacije koje je Grad predožio: jedna se nalazila na zemljištu koje nije bilo predviđeno za građevinsku izgradnju; predlog za lokaciju u Glogonjskom ritu je odbačen kada su žitelji obližnjih mesta uputili peticiju protiv preseljenja Roma; zemljište u Obrenovcu nije čak ni bilo u gradskoj svojini: privatni vlasnik povratio je pravo svojine na tom zemljištu nakon što je grad već postavio vodovodnu i kanalizacionu infrastrukturu.

Jedna od predloženih lokacija, Jabučki rit, od Beograda udaljena više od 20 kilometara, nalazi se u blizini izolovanog seoskog naselja što bi moglo da dovede do rasne segregacije Roma. Iako je Grad pristao da do Jabučkog rita izgradi novi put kako bi se olakšao pristup do obližnje Ovče, put (koji je sada planiran kao jedna saobraćajna traka) do danas nije izgrađen. Grad je u martu 2015. godine počeo da na ovoj lokaciji gradi tri stambene zgrade: dve za korisnike programa Evropske investicione banke koji još žive u Belvilu dok je treći stambeni objekat, koji se zida u okviru programa Evropske komisije, namenjen onima koji žive u kontejnerima. Očekuje se da će se Romi u te zgrade useliti do kraja jula ili početka avgusta 2015. godine.

Grad Beograd je u januaru 2014. godine predložio četiri „nove" lokacije. Od predloženih lokacija, ona u Glogonjskom Ritu je još ranije bila odbačena dok je u Padinskoj Skeli utvrđeno da vlasništvo nad zemljištem ne može da se prenese na Grad. Ostale su dve lokacije: jedna u Mislođinu, u seoskom naselju udaljenom 28 kilometara od Beograda i druga u Krnjači, svega 5 kilometara od centra garda što bi Romima olakšalo rad na sakupljanju otpada za reciklažu.

Šef Delegacije Evropske unije u Srbiji Majkl Devenport razgovarao je, krajem 2014. godine, sa gradonačelnikom Beograda Sinišom Malim koga je pozvao da uz pomoć gradske administracije obezbedi podršku za projekat. Neposredno nakon toga određene su dve nove lokacije.

PREMALO I PREKASNO? ROMSKE PORODICE U OPASNOSTI OD NEUSPELOG PRESELJENJA

Gradski Sekretarijat za socijalnu zaštitu, nadležan za realizaciju Akcionog plana raseljavanja dogovorenog sa Evropskom komisijom, zakazao je u januaru 2015. godine sastanak u Makišu, u jednom od kontejnerskih naselja. Cilj sastanka nisu bile konsultacije već informisanje prisutnih Roma o (nepostojećem) napretku u procesu preseljenja. Prisutni su bili predstavnici Kancelarije UN za projektne usluge i lokalnih NVO ali samo 20 do 25 Roma, odnosno polovina onih koji žive u Makišu. Amnesti Internešenel je obavešten da su sastanci održani i u drugim kontejnerskim naseljima ali nije jasno ko im je sve prisustvovao.

Prisutnim Romima je rečno da će, u okviru raspoloživih sredstava, smeštaj biti obezbeđen za samo 59 porodica (od ukupno 118 koje su još uvek ispunjavale uslove za preseljenje) i to u 12 stanova u Orlovskom naselju, 15 u Jabučkom ritu i 32 u Mislođinu. Dodatnih devet stanova u objektima koje u Zemun Polju za izbegličke porodice gradi Visoki komesarijat UN za izbeglice, biće posebno dodeljeni romskim i aškalijskim porodicama izbeglim sa Kosova 1999. godine. Gradski sekretarijat za socijalnu zaštitu je saopštio da za preseljenje preostalih 50 porodica para nema.

Tokom januarskog sastanka u Makišu prisutnim Romima je takođe rečeno da je Grad ustanovio kriterijume na osnovu kojih će se, u procesu raspodele novih socijalnih stanova, utvrditi koje porodice imaju prioritet (tu spadaju velika domaćinstva, samohrani roditelji, stare osobe i lica sa invaliditetom). Svi koji budu ispunjavali uslove za preseljenje moraće da ponovo podnesu zahtev za socijalno stanovanje i priloge odgovarajuća dokumenta, baš kao što su to uradili i 2012. godine kada su se prvi put prijavili da budu obuhvaćeni planiranim preseljenjem.

Pedeset porodica neće, međutim, biti preseljeno u okviru procesa o kojem je bilo reči na pomenutom sastanku i nije jasno kada će i da li će uopšte doći do njihovog preseljenja. U slučaju da Evropska komisija obezbedi dodatna sredstva, Grad planira da te porodice preseli u Krnjaču i na teritoriju opštine Ovča. No sredstva za to, zaključno sa martom 2015. godine, nisu bila obezbeđena. Troškovi kupovine zemljišta i pripremnih radova na lokacijama u Krnjači i Ovči procenjeni su na više od 1,1 miliona evra. Takođe je važno naglasiti da su se žitelji Ovče dva puta, 2004. i 2009. godine, ponekad i silom, suprotstavili predloženom raseljenju Roma. Bez adekvatnih konsultacija sa primajućom zajednicom, preseljenja bi bila neodrživa a Romi izloženi opasnosti od dodatnog kršenja ljudskih prava.

Predstavnici gradskih vlasti su, u atmosferi sve većeg besa Roma koji su prisustvovali sastanku, objasnili da tih 50 porodica nemaju nikakve izglede za preseljenje. Nastaviće da žive u kontejnerima i moraće da kao i hiljade drugih porodica konkurišu za jedan od ograničenog broja socijalnih stanova u gradu.

Predstavnici Amnesti Internešenela su u februaru 2015. godine obišli Makiš kako bi se upoznali sa ishodom januarskog sastanka. Makiš, svojeveremeno kontejnersko naselje za ugled Grada Beograda, bio je pust i obrastao rastinjem. Kontejneri, koji su posle preseljenja 22 makiške porodice u seoske kuće ostali prazni, ostavljeni su na milost i nemilost vremenskim uslovima i više nisu prikladni za stanovanje što sve zajedno dodatno doprinosi osećaju napuštenosti o čemu govore i porodice koje su ostale u Makišu.

Neki od onih koji su prisustvovali sastanku su mislili, ili se nadali, da će se možda u roku od nekoliko meseci preseliti u jedan od novih stanova u Orlovskom naselju dok su drugi bili svesni da se neće preseliti sve do 2016. godine ili da se možda nikada neće ni preseliti. Jedni su se prosto pomirili sa situacijom, drugi su bili besni na Grad. Jedan čovek je za Amnesti Internešenel rekao da će napustiti Srbiju i zatražiti azil u Nemačkoj. Žena koja je 2009. godine bila iseljena iz naselja ispod mosta Gazela za Amnesti Internešenel kaže:

> **„Neka me izbace, nek samo pokušaju da me isele, e ja sad nigde ne idem, ja ovde živim već godinama".**

Nedostatak poverenja u organe vlasti je jasan.

PROGRAM SEOSKIH DOMAĆINSTAVA: NEZAPOSLENOST

Pored preseljenja u iznajmljene stanove, Romima obuhvaćenim programom preseljenja ponuđen je i smeštaj u seoskim domaćinstvima koja bi, posle pet godina, postala njihova svojina.

Prvobitno je dodatna sredstva za ovaj projekt obezbedila Agencija za međunarodni razvoj Kraljevine Švedske (SIDA) dok su za realizaciju bili zaduženi Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) i Danski savet za izbeglice. Kasnije finansiranje projekta je poteklo iz 3.6 miliona evra koje je izdvojila Evropska komisija a za implementaciju je bila zadužena Kancelarija UN za projektne usluge (UNOPS). Projekt je romskim porodicama pružao mogućnost da u seoskim područjima pronađu napuštene kuće u vrednosti do 8.000 evra. Kuće bi, pod uslovom da su legalizovane, da imaju struju i vodu i da su prošle tehnički pregled, bile kupljene u ime iseljenih porodica na koje bi potom bilo preneto i pravo vlasništva na tim objektima. Na raspoalganju su imale i dodatnih 2.000 evra za adaptaciju za stanovanje dve dodatne prostorije te obezbeđivanje šporeta na drva, frižidera, mašine za veš, WC-a, kade i bojlera kao i građevinskog materijala za renoviranje preostalih prostorija kao i grant ili sredstva za pokretanje malog biznisa. I pored problema sa finansijama i prevozom na koje su nailazili Romi koji su morali da putuju da bi pogledali kuće, program je oberučke prihvatilo skoro 50 porodica.

Tražene kriterijume je ispunilo 39 napuštenih seoskih domaćinstava u koje se, od septembra 2014. godine, uselilo 39 porodica (190 osoba). Na internet stranici UNOPS-ovog programa „Sagradimo dom zajedno" obajvljene su fotografije srećnih Roma koji se useljavaju u svoje nove, suncem obasjane domove ali slika na koju je naišao Amnesti Internešenel kada je u februaru 2015. godine obišao neke od porodica koje su se uselile u kuće u Bačkom Petrovom Selu u Vojvodini, 133 kilometra severno od Beograda, nije bila toliko ružičasta.

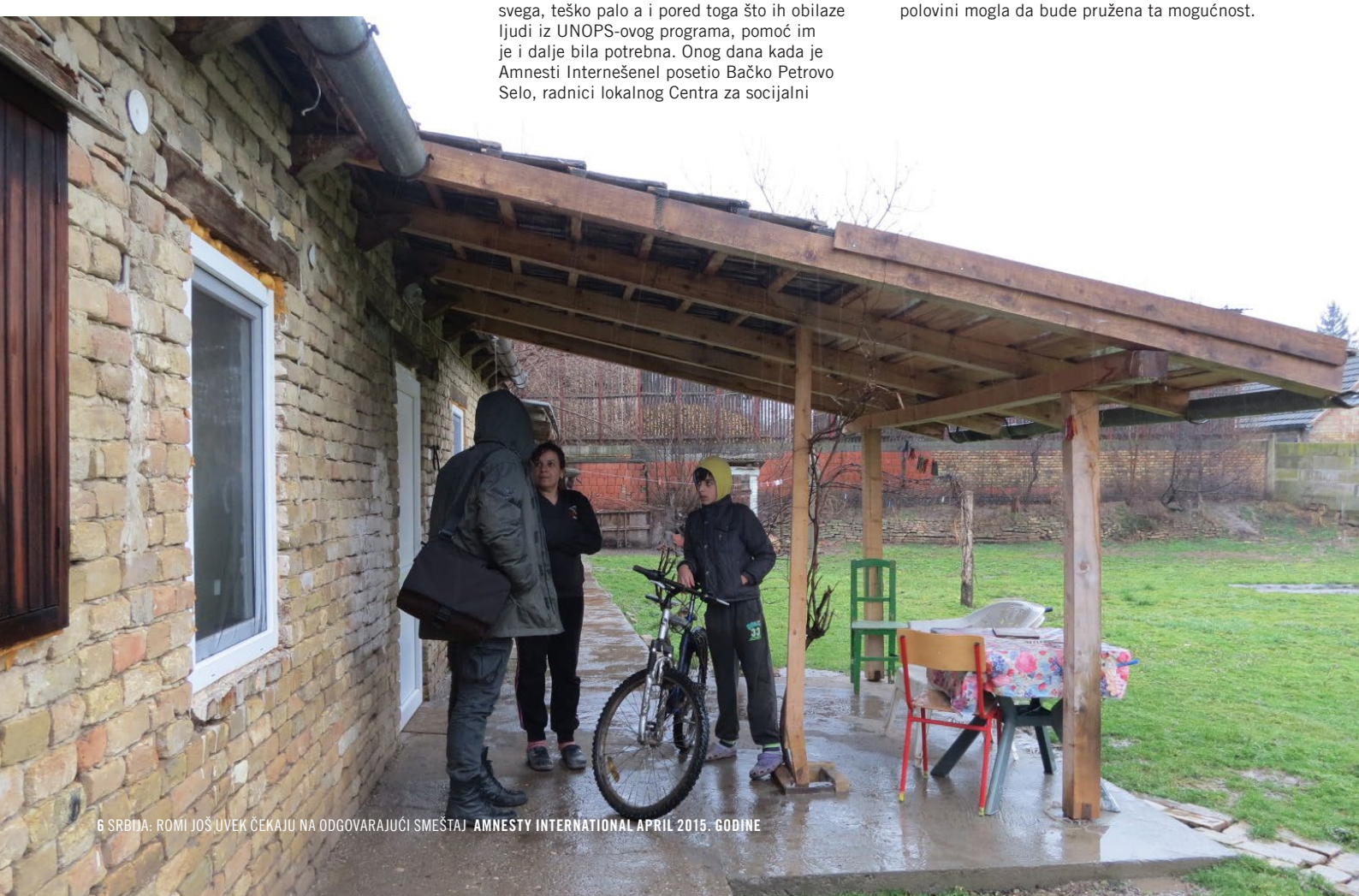
„Bar imamo krov nad glavom a i deca od prvog dana idu u školu", rekle su nam dve prodice. Preseljenje u seosku sredinu im je, i pored svega, teško palo a i pored toga što ih obilaze ljudi iz UNOPS-ovog programa, pomoć im je i dalje bila potrebna. Onog dana kada je Amnesti Internešenel posetio Bačko Petrovo Selo, radnici lokalnog Centra za socijalni rad su prvi put posetili preseljene porodice kako bi obavili procenu njihovih potreba i organizovali dostavu obećanog drveta za ogrev.

Preseljeni Romi kažu da ih najviše brine nedostatak mogućnosti za zaposlenje. Osim socijalne pomoći koju primaju, nemaju drugih prihoda. Članovi jednog domaćinstva su nam rekli da su prethodne godine nešto i radili ali da im poljoprivredne alatke koje su dobili nisu pomogle da tokom zimskih meseci ostvare bilo kakav prihod. Jedan čovek, koji je dobio motokultivator ali ne i zemlju da je obrađuje, rekao je za Amnesti Internešenel: „U Belvilu sam mogao da tu i tamo nešto i radim ali ovde posla nema. Ovde nema dovoljno ljudi za koje bi moglo da se radi".

Četiri druge porodice, preseljene u Bačko Petrovo Selo su, kako kažu njihove komšije, otišle u Nemačku u potrazi za poslom a to isto su uradile i dve od sedam porodica iz susednog sela. Jedna porodica se vratila u Beograd da rade.

Porodicama je, pri useljenju u seoske kuće, obezbeđen i građevinski materijal kako bi mogli da obave najneophodnije popravke na svojim novim domovima. Osim kuće jedne žene kojoj dodatnu finansijsku pomoć šalje porodica iz Austrije, ostale kuće su bile prilično oronule, sa prostorijama nepodesnim za život, zidovima koji su vapili za malterisanjem i krečenjem i prozorima koje je trebalo popraviti. Jedna porodica koja se koliko u decembru preselila u novi dom bila je spremna da na proleće počne radove na kući, druga porodica je pak, kako se činilo, bila zastrašena količinom posla neophodnog da kuću osposobe za život i očito im je bila potrebna pomoć.

Između 20 i 25 porodica koje i dalje žive u Makišu izrazilo je interesovanje za Program seoskih domaćinstava. U UNOPS-u kažu da bi, s obzirom na raspoloživa sredstva, možda samo polovini mogla da bude pružena ta mogućnost.

(NA PRETHODNOJ STRANI I IZNAD) Seoske kuće u Bačkom Petrovom Selu, februar 2015. godine

(LEVO) Preseljena deca u Bačkom Petrovom Selu, februar 2015. godine

PRESELJENJA UZ PODRŠKU EVROPSKE INVESTICIONE BANKE: NEŠTO POZITIVNIJI PRIMER?

Prvih 19 od 50 porodica koje su ostale da žive u Belvilu preselile su se 26. decembra 2014. godine direktno iz naselja u svoje nove stanove u Orlovskom naselju u beogradskoj opštini Zvezdara; useljenje još četiri porodice usledilo je početkom 2015. godine.

Preseljenje je obavljeno na osnovu Akcionog plana preseljenja koji su dogovorili Grad Beograd i Evropska investiciona banka. Grad Beograd je, u martu 2010. godine, objavio da će još 98 porodica koje žive u Belvilu biti iseljeno kako bi se oslobodila trasa prilaznih puteva do novog mosta Sava čiju je izgradnju finansirala Evropska investiciona banka. Umesto da se usele u kontejenere, Grad je 2012. godine obećao da će biti preseljeni do 2013. odnosno do početka građevinskih radova na mostu. Skoro 48 porodica, od kojih su neke zastrašivali drugi Romi koje je navodno angažovao grad, iselile su se sa tog područja i smatralo se da ne ispunjavaju uslove za preseljenje.

Dva stambena objekta izgrađena su posle uzastopnih odlaganja početka radova, pored ostalog i zbog tenderskog procesa, izdavanja građevinskih dozvola te izmena urbanističkog plana.

Novi stanari su mahom bili zadovoljni tokom preseljenja koje je, po proceni lokalnih NVO, sprovedeno u skladu sa međunarodnim normama. „Stan je super, divan je", rekla je jedna žena.

Pokazalo se, međutim, da su pojedini aspekti preseljenja bili problematični. Prvo, Grad je ugovore o korišćenju prava na socijalno stanovanje, u većini slučajeva, potpisao tek 3. februara 2015. godine. Kao što je u novembru 2014. Amnesti Internešenel naglasio u razgovoru sa predstavnicima Gradskog sekretarijata za socijalnu zaštitu, ugovori o korišćenju moraju biti potpisani odmah po preseljenju kako bi se porodicama garantovalo istovremeno vlasništvo nad imovinom. Pravo vlasništva nad svojinom bi preseljenim romskim porodicama potom obezbedilo registrovanu adresu stanovanja i omogućilo im pristup lekaru, bolnici, socijalnoj pomoći i drugim socijalnim službama u novoj opštini na čijoj teritoriji sada žive. Majka tromesečne bebe je Amnesti Interenešenlu rekla da bez registrovane adrese nije mogla da se prijavi za dobijanje socijalne pomoći dok porodice kojima je neophodna pomoć nisu mogle da koriste lokalnu narodnu kuhinju u kojoj su imale pravo na jedan obrok dnevno. Nastala je i konfuzija oko toga u koju školu deca treba da idu pa je jedna od porodica tvrdila da im je dete upućeno u pretežno romsku školu umesto da ide u školu koja je najbliža njihovom mestu stanovanja. Drugi nisu mogli da se prijave u najbližem domu zdravlja.

Problema je takođe bilo i sa kvalitetom izrade stanova. Romi su Amnsti Internešenelu ukazali na neke od osnovnih problema koje je valjalo rešiti. Primera radi, ulazna vrata na svim stanovima su bila od iverice i dovoljno je bilo gurnuti ih nešto jače pa da se otvore odvaljujući pri tom delove labavog ragastova nakon čega je bilo nemoguće zaključati ih ponovo zbog čega su stanari počeli da strahuju za ličnu bezbednost. Jedini izvor grejanja bila je peć na drva u dnevnoj sobi; u svim drugim sobama je bilo hladno dok se zbog kondenzacije voda slivala niz prozore. Drva za ogrev nema dovoljno. To je i razlog što neke od porodica kao i pojedini stanari borave samo u jednoj od prostorija u svojim

(IZNAD) Romska deca u svom novom domu

(DESNO) Dnevna soba i kuhinja u jednom od novih stanova, februar 2015. godine

novim stanovima. U nekim od stanova na plafonu su se pojavile mrlje od vlage. Kako nisu postavljeni slivnici, prilazne staze do zgrada su pod vodom. Za jednu od stanarki, koja je u invalidskim kolicima, nije obezbeđena rampa od parkinga do njenog stana.

Preseljene Rome osim toga brine i nepostojanje mogućnosti za zaposlenje koje im je inače obećano Akcionim planom preseljenja. Oni sada moraju da plaćaju mesečnu subvencioniranu stanarinu od 1.000 do 1.200 dinara (€10 do €12) kao i račune za struju. "Šta da radimo bez posla?" pitaju se oni. Jedine opcije koje su im ponuđene su čišćenje ulica (za one koji su mlađi od 30 godina) ili da sa stotinama drugih konkurišu za jedno od pedeset mesta u programu, otvorenom za sve Rome, koji nudi obuku za pokretanje malog biznisa ili nalaženje formalnog zaposlenja. Preseljeni Romi strahuju da će tek neki među njima dobiti mesto u okviru ovog programa. Jedna žena je povukla svoju prijavu jer joj niko nije pomogao pri izradi traženog poslovnog plana.

I najzad, neke od porodica su uznemirene i zbog prijema na koji su naišle kod većinske lokalne zajednice. „Mi ovde nismo dobrodošli i to je najveći problem", kažu za Amnesti Internešenel u jednoj porodici. Premda je Grad preduzeo određene korake kako bi primajuće zajednice, od kojih su mnogi takođe Romi, pripremio za dolazak doseljenih, neke od preseljenih porodica bile su uznemirene zog izgleda za integraciju. „Nazivaju nas Ciganima i Šiptarima (pogrdni naziv za Albance), kažu da nismo Srbi i poručuju nam da se vratimo na Kosovo. Zaista osećamo diskriminaciju", rekla je Amnesti Internešenelu porodica Roma raseljenih sa Kosova. „Ovo je Srbija, mi smo svi Srbi. To je samo zato što smo mi Romi." Drugi kažu da će otići ukoliko se situacija ne popravi i primećuju „Ne možeš da živiš negde gde nisi dobrodošao."

Amnesti Internešenel je u februaru 2015. godine, tokom sastanka sa predstavnicima Gradskog sekretarijata za socijalnu zaštitu, ukazao na ove probleme i pozvao Grad da preseljenim Romima pruži obećanu podršku tokom procesa preseljenja. Kada je reč o prijavama diskriminacije, Gradska sekretarka je rekla da oni na informisanju primajućih zajednica o predstojećem preseljenju rade još od sredine 2014. godine, ali da i pored toga među lokalnim življem ima dosta onih koji primećuju da je raseljenim Romima „sve dato kao na tanjiru." Amnesti Internešenel je pozvao Grad Beograd da u potpunosti primeni sopstvenu metodologiju za konsultacije čiji je jedan od ciljeva i „podizanje svesti primajuće zajednice o zabrani diskriminacije."

Preostalih 25 porodica koje su ostale u Belvilu sada čekaju da se, u okviru programa Evropske investicione banke (EIB), presele u dve stambene zgrade čija je izgradnja u toku u Jabučkom ritu. Amnesti Internešenel je u više navrata skretao pažnju gradskim vlastima da će ova lokacija, udaljena više od 23 kilometra od Belvila i bez mogućnosti za zapošljavanje u neposrednom okruženju, stvoriti rasno segregirano naselje protivno međunarodnim standardima o adekvatnom smeštaju i nediskriminaciji.

„Ne možeš da živiš negde gde nisi dobrodošao."

DRUGE PORODICE IZ BELVILA: NEPOSTOJANJE EFIKASNIH PRAVNIH LEKOVA

(IZNAD) Neformalno naselje na Vidikovcu, juni 2013. godine.

Oko 120 porodica koje su prinudno iseljene iz Belvila u aprilu 2012. godine i nisu imale registrovano prebivalište u Beogradu nisu bile uključene u plan Evropske komisije za preseljenje već su ukrcane u autobuse i bez ikakvih konsultacija i saglasnosti, vraćene u opštine, mahom na jugu Srbije, gde su imale poslednje registrovano prebivalište. Negiranje prava na raseljenje tih porodica na teritoriji Beograda i prinudni povratak u opštine u kojima su ranije živele ne predstavlja samo kršenje njihovog prava na adekvatan smeštaj već i prava na slobodu kretanja i prebivališta, ugrađenih u Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima.

Obezbeđenje odgovarajućeg alternativnog smeštaja je osnovni pravni lek za sve kojima su prava narušena prinudnim iseljenjem. No, za one koji su poslati nazad u južnu Srbiju nema pravnog leka. Mnogi su vraćeni u domove neuslovne za život, drugi su ostali potpuno bez krova nad glavom. Njima je u početku pružena jednokratna pomoć (grant) u iznosu do 40.000 dinara (oko 400 evra), ali je odbijen predlog da se deo novca iz finansijskog paketa Evropske komisije od 3.6 miliona evra izdvoji za procenu njihovih daljih potreba u opštinama u koje su vraćeni, i oni koji su upućeni nazad na jug Srbije nisu dobili nikakvu dalju pomoć Evropske komisije.

Mnoge od tih porodica su se našle u istoj ili u još težoj situaciji od one u kojoj su bile pre prinudnog iseljenja iz Belvila. Neki su pokušali da zarade za život u ekonomski osiromašenim opštinama na jugu Srbije ili su putovali širom zemlje u potrazi za sezonskim poslom; međutim, mnogi od njih su se, lišeni iole značajnije pomoći, vratili u neformalna naselja u Beogradu da žive od recikliranja sekundarnih sirovina.

Neke od porodica koje su se vratile u Beograd smestile su se u neformlanom naselju na Vidikovcu iz koga su ponovo iseljene u aprilu 2013. godine. Porodica koja je vraćena u Niš, gde je živela u napuštenom skladištu koje su im obezbedile lokalne vlasti kao i porodica koju su opštinske vlasti privremeno smestile u jedan hostel u Leskovcu, vratile su se 2014. godine u Belvil.

NA ŠTA JE POTROŠENO 3,6 MILIONA EVRA?

Evropska komisija je, aprila 2012. godine, izdvojila 3.6 miliona evra za finansiranje smeštaja 124 porodice koje je Grad Beograd prinudno iselio iz Belvila i preselio u kontejnere. Naknadno su spisku onih koji ispunjavaju uslove Evropske komisije dodate i porodice iseljene iz naselja ispod mosta Gazela i drugih naselja. I pored toga je, zaključno sa aprilom 2015. godine, faktički preseljeno samo 49 porodica: deset je dobilo pomoć za obnovu svojih prethodno za život neuslovnih domova dok je 39 porodica preseljeno u okviru Programa seoskih domaćinstava. Dvanaest porodica bi tokom aprila i maja 2015. godine trebalo da se useli u stambenu višeporodičnu zgradu u Orlovskom naselju. Sve to je, međutim, daleko od obećanog preseljenja.

Pomenutih 3.6 miliona evra obezbedilo je Gradu Beogradu finansijsku pomoć kako bi bio u stanju da ispuni obaveze koje ima prema onima koje su gradske vlasti prinudno iselile. Evropskoj komisiji je pak pružena mogućnost da testira model preseljenja koji bi bio sproveden u skladu sa međunarodnim standardima. Program je istovremeno imao za cilj da pokaže kako će svima koji će se suočiti sa prindunim iseljenjem biti obezbeđen adekvatan smeštaj. Kako je onda došlo do toga da, čak i s obzirom na sporost Grada u izboru lokacija za preseljenje, Romi koji su ispunjavali uslove za to ne budu preseljeni pre isteka roka u kojem je novac morao da bude potrošen?

Na osnovu finansijskih pravila Evropske unije koja se primenjuju na Instrument za pretpristupnu pomoć (IPA), 3.6 miliona evra je trebalo utrošiti a sve porodice iz Belvila preseliti do februara 2015. godine. Evropska komisija je taj rok produžila za još godinu dana. Preostala sredstva izdvojena su za preseljenja u Orlovskom naselju, Jabučkom ritu i Mislođinu. Ukoliko Evropska komisija ne obezbedi dodatna sredstva, neće biti ništa od preseljenja preostalih 50 porodica.

Ali kako je bilo moguće da 3,6 miliona evra ne bude dovoljno za preseljenje svih Roma koji su za to ispunjavali uslove? Po rečima predstavnika Kancelarije UN za projektne usluge (UNOPS), manjak je delom bio uslovljen činjenicom da je Program seoskih domaćinstava morao da bude finansiran iz budžeta Evropske komsiije.

Amnesti Internešenel je, tokom sastanka sa Delegacijom EU u Srbiji početkom februara, zatražio informaciju o tome koliko je do sada potrošeno novca koji je Evropska komisija izdvojila; Amnesti Internešenel je u pismu Delegaciji EU u Srbiji od 5. marta 2015. godine zatražio iste informacije ali odgovor do ovog trenutka nismo dobili.

(IZNAD) Kontejnersko naselje u Makišu, februar 2015. godine

ZAKON O ZABRANI PRINUDNIH ISELJAVANJA

Amnesti Internešenel je u više navrata pozivao Vladu Srbije da donese zakon o zabrani prinudnih iseljavanja te da obezbede adminstrativne smernice kojima bi se garantovalo da će eventualna buduća iseljavanja biti sprovedena u skladu sa međunarodnim standardima. Kao rezultat toga, vlasti u Srbiji su 2013. godine pristale da donesu Zakon o zabrani prinudnih iseljavanja. Sa Evropskom komisijom je dogvoreno da se zakon, kao jedna od zakonskih mera nužnih na putu napretka Srbije ka punopravnom članstvu u EU, usvoji do kraja 2015. godine. I pored toga, u Organizaciji za evropsku bezbendost i saradnju, koja će pružiti tehničku pomoć pri izradi zakona, kažu da Ministarstvo pravde i Kancelarija za ljudska i manjinska prava u februaru 2015. godine još nisu počeli rad na izradi nacrta ovog zakona.

Prema međunarodnim standardima, niko ne treba da bude podvrgnut prinudnom iseljenju. Srbija je, u skladu sa nizom međunarodnih ugovora o ljudksim pravima, uključujući i Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (CESCR), obavezna da, zajedno sa drugim ljudskim pravima, poštuje, štiti i ostvaruje pravo na odgovarajuće stanovanje. Time je obuhvaćena i obaveza države da se uzdrži od prinudnih iseljavanja i da ih spreči, a da u slučajevima kada su prinudna iseljenja izvršena obezbedi efikasne pravne lekove. Reč je o obavezama koje se protežu na sve nivoe vlasti pa tako i na one na nivou grada.

AMNESTI INTERNEŠENEL POZIVA GRADSKE VLASTI U BEOGRADU DA:

- Bez odlaganja identifikuju lokacije za preseljenje preostalih iseljenih Roma, koje će ispunjavati međunarodne standarde o adekvatnom stanovanju i neće rezultirati stvaranjem potencijalno segregiranih naselja;
- U saradnji sa Evropskom unijom i Kancelarijom UN za projektne usluge usvoje i sprovedu Akcioni plan koji će garantovati blagovremenu i koordiniranu realizaciju programa preseljenja;
- Osiguraju da se sa licima kojima predstoji preseljenje kao i sa primajućim zajednicama obave sveobuhvatne i smislene konsultacije
- Obezbede efikasne konsultacije sa budućim primajućim zajednicama kako bi se minimizirala mogućnost daljeg kršenja ljudskih prava;
- Osiguraju da se, posredstvom nadležnih gradskih službi, Romima odmah po preseljenju obezbede sigurnost prava vlasništva, kao i pristup obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti i socijalnim službama i garantuju usmerena i pravovremena podrška i pomoć za vreme procesa tranzicije;
- Obezbede realne mogućnosti za zapošljavanje;
- Uzdrže od vraćanja prinudno iseljenih Roma u opštine na jugu Srbije.

AMNESTI INTERNEŠENEL POZIVA EVROPSKU KOMISIJU DA:

- Garantuje kontinuirano finansiranje izgradnje odgovarajućih stambenih jedinica za sve iseljene Rome iz kontejnerskih naselja u Beogradu, kao što je i obećano 2012. godine;
- Uvrsti uspešno okončanje Akcinog plana preseljenja kao jedan od ključnih indikatora u okviru pristupnih pregovora Srbije sa Evropskom unijom.

AMNESTI INTERNEŠENEL POZIVA VLADU SRBIJE DA:

- Do kraja 2015. godine usvoji zakon o zabrani prinudnog iseljavanja, u skladu sa međunarodnim standardima.

Amnesty International je globalni pokret od više od 7 miliona ljudi koji se zalažu za svet u kome će svi uživati ljudska prava.

Naša vizija je da svaka osoba uživa sva prava sadržana u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima i drugim standardima međunarodnih ljudskih prava.

Mi delujemo nezavisno od bilo koje vlade, političke ideologije, ekonomskog interesa ili religije-većinom finansirani od strane sopstvenog članstva i javnih donacija.

AMNESTY.ORG

Za dodatne informacije pogledajte Srbija, Nakon Belvila, Srbiji su potrebni novi zakoni protiv prinudnih iseljavanja, 17. Oktobar 2012, https://www.amnesty.org/fr/documents/EUR70/015/2012/sr/

(IZNAD) Dečak Rom koji je sa svojom majkom preseljen u Bačko Petrovo Selo

(NASLOVNA STRANA) Apartmani finansirani od strane EU koji tek treba da se završe, februar 2015. godine

Amnesty International, International Secretariat, Peter Benenson House, 1 Easton Street, London WC1X 0DW, United Kingdom

Indeks: EUR 70/1308/2015, English, April 2015

AMNESTY INTERNATIONAL